

Kielentuntemusta Lontoon yliopistossa suomea opiskeleville

Lontoon yliopistossa voi opiskella suomea joko pää- tai sivuaineena. Pääaineen opiskelu kestää neljä vuotta, ja siihen sisältyy kielen opiskelun lisäksi kirjallisuuden, kansanrunouden, filologian ja historian kursseja. Kieliopintonsa nollapisteestä alkava suorittaa ensimmäisen vuoden aikana intensiivikurssin, jolla on opetusta kymmenen tuntia viikossa. Seuraavina kolmena vuotena kieliopintoja on 4–5 viikkotuntia. Sivuainekursseilla (Finnish Reading Course I, II ja III; jokainen näistä on vuoden kurssi) on opetusta 3–4 tuntia viikossa. Sekä intensiivikurssilla että ensimmäisellä lukukurssilla tarkoituksena on opettaa opiskelija ensisijaisesti *lukemaan* suomea. Pystyäkseen käyttämään suomenkielisiä lähdeaineita ja lukemaan kaunokirjallisuutta suomeksi intensiivikurssin suorittaneen on kyettävä toisen lukuvuoden alussa saamaan selvä mistä tahansa suomenkielisestä tekstistä. Intensiivikurssilla on kuitenkin varattava aikaa myös kirjoittamisen, puhumisen ja kuullun ymmärtämisen harjoitteluun; lukukurssilla on aikaa vain lukutaidon alulle panemiseen.

Ison-Britannian koululaitoksessa on äidinkielen opetuksessa oltu viimeisten vuosikymmenien aikana hyvin liberaaleja – siinä määrin, että hallitus on äskettäin puuttunut asiaan ja ryhtynyt toimenpiteisiin opetuksen tason ja taitojen parantamiseksi. Yliopistojen opettajat ovat jo vuosia saaneet tottua siihen, että heidän arvioitavakseen tulevat aineet ovat usein sekä tyylillisesti että oikeinkirjoituksen kannalta surkeaa luettavaa. – Suomea opiskelemaan tulevilla on kuitenkin tavallisesti perustiedot perinteisestä kieliopista, koska useimmat ovat lukeeet koulussa vieraita kieliä. Miltei kaikki ovat opiskelleet ranskaa, monet myös saksaa ja/tai latinaa. Niinpä useat termit ja käsitteet ovat tuttuja nimenomaan saksan ja latinan tunneilta. Esimerkiksi sanaluokat ja lauseenjäsenet tunnetaan yleensä. Vain harvoin opiskelijoiden joukkoon eksyy joku,

joka ei ole lukenut mitään vierasta kieltä. Tällöin on kielen rakenteen kuvaaminen aloitettava aivan alusta, sillä opiskelija ei ole tavallisesti joutunut analysoimaan myöskään omaa äidinkieltään, englantia, jossa sitä paitsi on hyvin vähän taivutusmorfologiaa analysoitavaksi.

Suomen alkeita opetettaessa ongelmana on taivutusmorfologian ja syntaksin yhteispele. Toisaalta olisi päästävä heti alusta saakka käsittelemään järjettäviä virkkeitä, toisaalta järjettävät virkkeet edellyttävät taivutusmorfologian tuntemusta. Mitä tahansa opetusmetodia käytettäneenkin, opiskelijan on opittava kaikenlaisien nominien ja verbien taivutusastevaihteluineen ja muine morfofonologisine muutoksineen, mikäli päämääränä on koko kielen rakenteen ymmärtäminen. Jos opiskelija ei pysty ymmärtämään lukemaansa virkettä suoralta kädeltä, hänen on pystyttävä selvittämään sen merkitys itselleen analysoimalla sekä koko virke että sen sanat.

Virkkeiden analysoiminen edellyttää tiettyjen syntaktisten sääntöjen tuntemista. Predikaatilla on suomen lauseissa keskeinen rooli. Predikaattiverbin syntaktiset kontekstipiirteet (transitiivisuus/intransitiivisuus; rektio) ja merkityspiirteet (statiivisuus/jatkuvuus) säätelevät muiden lauseenjäsenien sijan valintaa. Sääntöjä voidaan antaa esimerkiksi subjektin, objektin ja predikaattiverbin sijanmerkinnästä. Kyetäkseen soveltamaan tällaisia sääntöjä opiskelijan on tunnettava perinteiset lauseenjäsenet. Tyypillinen esimerkki sinänsä varsin yksinkertaisesta virkkeestä, joka saattaa aiheuttaa aloittelevalle kääntäjälle ongelmia, on seuraava:

Monia ihmisiä toivat eurooppalaiset laivat uuden mantereeseen rannikolle.

Opiskelija tarjoaa usein käännökseksi tälle virkkeelle *'Many people brought European ships to the coast of the new continent', kun oikea käännös olisi 'European ships brought many people to the coast of the new continent'. Ts. virke on totuttu lukemaan ja kääntämään alusta loppuun sana sanalta. Joissakin tapauksissa virheellisessä käännöksessä saattaa olla sen verran järjettäviä, ettei opiskelija huomaa tuotoksessaan mi-

tään hullua. Sääntötunteva tietää, ettei partitiivisubjekti ole (yleensä) mahdollinen, jos lauseen predikaattina on transitiiviverbi. Toinen sääntö, jota tässä voisi soveltaa on, »jos predikaatti on monikon kolmannessa persoonassa, lauseen subjekti on monikon nominatiivissa tai lauseessa on useampia subjekteja».

Etenkin asiategesteissä edellisen kaltaiset, usein hyvinkin pitkällä partisiippiattribuutin sisältävällä objektilausekkeella alkavat virkkeet ovat erittäin tavallisia. Kyky analysoida virkettä on suomea lukemaan opettelevalle tämän vuoksi nimenomaan alkuvaiheessa erittäin tärkeää. Analysointiin kytkeytyy myös sijojen ja niiden päätteiden tuntemus. Suomen kielen kuuluisan partitiivin päätteissä esiintyy vaihtelua sekä yksikössä että monikossa, ja kun partitiivi voi olla lauseessa mm. sekä subjektina että objektina, on tärkeää olla tietoinen tällaisista vaihteluista. Myös sanojen taivutustyyppit on tunnettava, sillä joissakin tapauksissa homonyymit voivat aiheuttaa vaikeuksia; *puista* voi olla monikon elatiivimuoto *puu*-substantiivista tai yksikön partitiivi adjektiivista *puinen*.

Hyvä esimerkki sanasta, jollaista opiskelija saattaa päätyä analysoimaan, on *hain*. Sanakirjasta saattaa löytyä substantiivi *hai*, jolloin ko. muoto voisi olla yksikön genetiivi. Jos virkettä analysoidaessa käy kuitenkin ilmi, että kyseessä on predikaatti, oikean infinitiivimuodon löytäminen sanakirjasta ei ole vielä aivan mutkatonta. Ongelman ratkaisemisen voi aloittaa sanan lopusta. *-n* on yksikön ensimmäisen persoonan päätteeksi sitä edeltävä *-i-* imperfektin tunnus. *-e-* vartalosisissa verbeissä imperfektin tunnus syrjäyttää vartalon vokaalin. Näin päästään muotoon *haen*. Koska *-n*-päätte sulkee tavun, kyseessä on heikkoasteinen vartalo, ja vahvassa asteessa vokaalien välissä on *k*-konsonantti. Siis: kyseessä on *hake*-vartalo, ja infinitiivi *hakea* löytyy sanakirjasta asianmukaiselta kohdalta. – Kuten olen usein opiskelijoitteni kanssa todennut, suomen kielen analysointi muistuttaa aika tavalla matemaattisten ongelmien ratkaisemista!

Opetus

Loppupäätelmäksi pohdiskelustani totean vielä, että mielestäni ulkomaalaisen, joka haluaa oppia suhteellisen nopeasti *luke-maan* suomea, on tärkeää osata analysoida kieltä ja että tähän tarvitaan lauseenjäsenten ja niiden keskinäistä toimintaa säätelevien sääntöjen sekä yhtä lailla taivutusmorfologian tuntemusta. Kielen analysoiminen esittämälläni tavalla edellyttää jonkin verran käsitteellistä ajattelua ja selviämistä kielipillisellä metakielellä, mutta siihen toki yliopistotason opiskelijan pitäisi pystyä.

Jos opiskelu kestää Lontoon tapaan vain 3–4 vuotta, suomen tunneilla on aikaa vain peruskielitaidon luomiseen. Joistakin kielitieteen aloista, kuten pragmatiikasta ja kielihistoriasta, on opettajalle apua jo aivan kielen alkeita opettaessa. Useimmat aikuisopiskelijat haluavat tietää, miksi esimerkiksi *käsi*-sanana taivutus on sellainen kuin se on. Se, että poikkeuksille on olemassa selitys, tekee niistä jollain tavalla helpommin sulatettavia. Jos opiskelija on kiinnostunut yleisestä kielitieteestä ja sen teorioista, hän voi valita sivuaineikseen kielitieteen kursseja, joissa perehdytään lingvistiikan eri aloihin.

HANNELE BRANCH